



دانشگاه باقر العلوم
(غیر دولتی - غیر انتفاعی)

دانشگاه باقر العلوم علیہ السلام
دانشکده: تاریخ و علوم سیاسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته: تاریخ

عنوان:

نقش سیاسی و فرهنگی بهائیت در دوره پهلوی اول

استاد راهنما:

دکتر سید حسین فلاح زاده

استاد مشاور:

آقای احمد احسانی

نگارش:

مجید باقریان

مهر 1389

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه باقر العلوم علیه السلام می باشد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دانشگاه باقرالعلوم
(غیر دولتی - غیر انتفاعی)

دانشگاه باقر العلوم علیه السلام

دانشکده: تاریخ و علوم سیاسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته: تاریخ

عنوان:

نقش سیاسی و فرهنگی بهائیت

در دوره پهلوی اول

استاد راهنما:

دکتر سید حسین فلاح زاده

استاد مشاور:

آقای احمد احسانی

نگارش:

مجید باقریان

مهر 1389

**تقدیم به روح بلند منادی عدالت،
آزادی، آگاهی و ایمان
بشر کامل
علی (علیه السلام)**

ممنکر:

بی تردید این نوشته مرهون زحمات کسانی است که در عرصه های مختلف زمینه را برای نوشتن این حقیر فراهم نموده اند. تقدیر و تشکر می نمایم:

از مجموعه دانشگاه باقر العلوم (ع) و تمامی اساتید که انقدرم در طول دوره ی تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد که راه تازه ای را به رویم گشوده اند به خصوص از استاد راهنمایم جناب آقای دکتر سید حسین فلاح زاده که زحمات فراوانی را در این مسیر کشیده اند و بدون راهنمایی های ایشان تمام این تحقیق ممکن نبود و از استاد مشاور محترم جناب آقای احمد حسانی که با مشاوره های مؤثر خود مرا یاری نموده و از مجموعه کتابخانه تخصصی تاریخ اسلام و ایران آقای رسول جعفریان و مرکز اسناد انقلاب اسلامی و از مهربان همسر خوبم و دو گل زندگیم محسن و مقداد که همواره چشم انتظارم بوده اند. و یک تقدیر ویژه از دکتر محمد عبداللہی استاد محبوب و مدیر سابق دفتر تحصیلات تکمیلی و استعداد های درخشان دانشگاه یاسوج که حقیقتاً دوره ی تحصیلی و این تحقیق مرهون همه ی خوبی های او است.

چکیده:

بهائیت فرقه ای با گرایشات دینی و سیاسی بوده که با توجه به شرایط اجتماعی جامعه عصر قاجار در جامعه ایرانی نمودار شد. این فرقه متأثر از شیخیه و ادامه این فرقه بوده که بی تردید از دل جامعه شیعی برآمده و با خلق عقاید خاصی توانست برای خود طرفدارانی پیدا کند. بهائیت در ابتدا بوسیله علی محمد باب و با شعار ارتباط با امام زمان شکل گرفته و به تدریج دچار افکار خرافه و انحرافی گردیده تا جایی که برخی از رهبران بهایی ادعای الوهیت نموده اند. به دلیل وضعیت خاص حاکم بر جامعه ایرانی در عهد قاجار و در ادامه دوره پهلوی این فرقه توانست در میان بخش بسیار اندکی از مردم نفوذ کند. البته اگرچه در دوره قاجار باب اعدام گردید، اما در دوره پهلوی، برخی از ارکان حکومت، از اعضا و یا متمایلان به این فرقه بوده اند. دوره پهلوی اول، زمان انتقال قدرت از قاجار به سلسله ایست که بی تردید با مساعدت عوامل خارجی به قدرت رسید. به نقل تاریخ نویسان، رضاشاه محصول عوامل اجتماعی، سیاسی و فرهنگی داخل و یک سری تحولات خارجی بوده که توانست با استفاده از این عوامل به قدرت برسد. عدم همراهی علما و روحانیت شیعه با رضا شاه باعث نوعی بی اعتمادی میان ایشان و روحانیت و در نتیجه توهین به روحانیت گردیده که اثر این بی اعتمادی در توجه رضا شاه به بهائیان مشخص می باشد. با افزایش اقتدار دولت در دوره پهلوی و متقابلاً تضعیف اقتدار روحانیت با عنوان یک نهاد دینی، زمینه حضور روشنفکران و کارگزاران غیر دینی من جمله بهائیان فراهم گردید. در این نوشته تلاش خواهد شد تا به میزان نقش و جایگاه بهائیان در این دوره پرداخته شود. بهائیت در دوره پهلوی اول، از نقش و جایگاه مناسبی برخوردار بوده است. در این دوره بهائیان توانستند با نفوذ در ارکان حکومت پهلوی، از جایگاه مناسب سیاسی برخوردار بوده تا جایی که برخی از عناصر بهایی چون عین الملک، موقرالذوله، صنیعی، و سایر بهائیان سرشناس توانستند به مقامات عالیه مملکتی دست یابند. همچنین بهائیان توانستند، با طرح افکار ضد دینی و ضد شیعی خود، فرهنگ بهائی را در جامعه ایرانی ترویج نمایند. این فعالیت آزاد بهائیان در عرصه فرهنگی ناشی از آزادی عمل آنان در دوره پهلوی اول می باشد. رضا خان با الهام از بهائیان، اقدام به کشف حجاب و حذف روحانیت شیعه از جریان حاکمیت نمود.

نتایج: بهائیت در دوره پهلوی اول از نقش و جایگاه مؤثر سیاسی و فرهنگی برخوردار بوده است.

کلمات کلیدی: بهائیت، رضاخان، فرهنگ، سیاست، استعمار

فهرست مطالب

| | |
|-------------------------------------|-------------------------------------|
| 1..... | مقدمه |
| 1..... | طرح تفصیلی پژوهش |
| 2..... | بیان مسأله : |
| 3..... | اهمیت و فایده آن : |
| | سابقه تحقیق |
| 3..... | : |
| | اهداف تحقیق |
| 3..... | : |
| | سوالات (اصلی و فرعی) تحقیق |
| 4..... | : |
| 4..... | سوال اصلی : |
| 4..... | سوالات فرعی : |
| 4..... | فرضیه های تحقیق : |
| 4..... | پیش فرض های تحقیق: |
| 5..... | روش تجزیه و تحلیل اطلاعات : |
| 5..... | سازمان دهی تحقیق: |
| Error! Bookmark not defined. | فصل اول: بهائیت، از فرقه تا انحراف |
| | شکل گیری فرق در |
| Error! | اسلام..... |
| | Bookmark not defined. |
| | موعود گرایی و تشیع |
| Error! | : |
| | Bookmark not defined. |
| | 1. |
| | شیخیه..... |
| | Error! Bookmark not defined. |

1-1. شیخیه (تشیع)

Error!دیگر):**Bookmark not defined.**

1-2. شیخ احمد احسائی در ایران

11.....

1-3. شیخیه بعد از مرگ شیخ

12.....

Error! Bookmark not defined...... 4-1. عقاید شیخیه:**Error! Bookmark not defined.**..... 5-1. تألیفات شیخ احمد احسائی:

16..... 2. بایه

16..... 2-1. شیخیه و باب

Error! Bookmark not defined...... 2-2. موعود شیخیه:

3-2. تاریخچه:

Error!**Bookmark not defined.**

20..... 2-4. حروف حی

22..... 2-5. سفر باب به مکه

24..... 2-6. باب پس از مراجعت از مکه

27..... 2-7. باب در مسیر اصفهان

30..... 2-8. باب و علماء در تبریز

Error! Bookmark not defined...... 9-2. متن توبه نامه باب بعد از جلسه تبریز و جواب علماء:**defined.****Error! Bookmark not defined.**..... 10-2. باب اعدام می شود

11-2. حوادث دوره

Error! Bookmark not defined...... بایه**not defined.****Error! Bookmark not defined.**..... 12-2. مبلغان برتر بابی:**Error! Bookmark not defined.**..... 13-2. آثار باب:**Error! Bookmark not defined.**..... 14-2. باب و رجال سیاسی:**Error! Bookmark not defined.**..... 15-2. باب و اندیشه هایش:**Error! Bookmark not defined.**..... 3. بهائیان

Error! Bookmark not defined...... 1-3. بهائیان ثمره بابت:
2-3. تاریخچه بهائیت:

Error!

Bookmark not defined.

3-3. من يظهر الله پیروز

49.....

3-4. بهائیان در گذر تاریخ

52.....

3-5. مکتوبات عبدالبهاء

56.....

3-6. پس از عبدالبهاء

56.....

7-3. عقاید

Error! بهائیان

Bookmark not defined.

59 3-8. اندیشه های اعتقادی بهائیان

Error! Bookmark not defined...... 9-3. بیت العدل بهائی

Error! Bookmark not defined...... 10-3. برخی دیگر از احکام بهائیان :

Error! Bookmark not defined...... ارجاعات فصل اول:

Error! فصل دوم: پهلوی اول در گذر تاریخ (با تکیه بر رفتارهای مذهبی رضاخان)

Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined...... 1. انقراض قاجار و به قدرت رسیدن رضاخان

Error! Bookmark not defined...... 2. تاریخچه مختصری از زندگی رضا شاه :

Error! Bookmark not defined...... 3. رضاخان از بریگاد قزاق تا سیاست ایران:

Error! Bookmark not defined...... 4. رضاخان حاکم

Error! Bookmark not defined...... 5. اشاره ای به خدمات رضاخان

Error! Bookmark not defined...... 6. خروج از مرز قانون:

Error! Bookmark not defined...... 7. سرانجام دیکتاتور:

Error! Bookmark not defined...... 8. سیاست مذهبی رضاخان:

Error! Bookmark not defined...... ارجاعات فصل دوم:

- Error! Bookmark not defined.**..... فصل سوم: بهائیت و استعمار روس و انگلیس
- Error! Bookmark not defined.**..... 1. بهائیت و جامعه‌ی ایرانی قجری
- Error! Bookmark not defined.**..... 2. بهائیت و سیاست:
- Error! Bookmark not defined.**..... 3. بهائیت و استعمار
- Error! Bookmark not defined.**..... 1-3. بهائیت و استعمار روس تزاری
- Error! Bookmark not defined.**..... 2-3. بهائیت و استعمار بریتانیا:
- Error! Bookmark not defined.**..... 1-2-3. ساموئل و بهائیان:
- Error! Bookmark not defined.**..... ارجاعات فصل سوم:
- Error! Bookmark not defined.** فصل چهارم: نقش سیاسی بهائیت در دوره‌ی پهلوی اول
- Error! Bookmark not defined.**..... 1. بهائیت و رضاخان
- Error! Bookmark not defined.**..... 1-1. عین الملک
- Error! Bookmark not defined.**..... 2-1. موقرالذوله
2. بهائیان در حاکمیت پهلوی
- Error! Bookmark not defined.**..... اول
- defined.**
- Error! Bookmark not defined.**..... 1-2. اندیشه سیاسی رضاخان با تأثیر از بهائیان:
- Error! Bookmark not defined.**..... 2-2. عناصر فعال بهائی در حاکمیت پهلوی اول
- Error! Bookmark not defined.**..... 1-2-2. عین الملک
- Error! Bookmark not defined.**..... 2-2-2. تیمور تاش
- Error! Bookmark not defined.**..... 3-2-2. موقرالذوله
- Error! Bookmark not defined.**..... 4-2-2. ایپکیان
- Error! Bookmark not defined.**..... 5-2-2. سپهد اسدالله صنیعی
- Error! Bookmark not defined.**..... 3. بهائیان و رضاشاه از نگاه بهائیان:
- Error! Bookmark not defined.**..... 1-3. ب- همایون
- Error! Bookmark not defined.**..... 2-3. اسدالله فاضل مازندرانی
- Error! Bookmark not defined.**..... 4. تقاضاهای مهم بهائیان و سیاست رضاخان:
- Error! Bookmark not defined.**..... 5. تشکیلات رسمی بهائیان و رضاشاه
- Error! Bookmark not defined.**..... 1-5. اعضای بیت العدل بهائی ایران
- Error! Bookmark not defined.**..... 6. رضاشاه و دخالت مستقیم در همراهی با بهائیت

7. نزدیکی اندیشه سیاسی بهائیان و رضاه شاه **Error! Bookmark not defined.**
8. رضاشاه، بهائیت و آمریکا: **Error! Bookmark not defined.**
- ارجاعات فصل چهارم: **Error! Bookmark not defined.**
- فصل پنجم: نقش و جایگاه فرهنگی بهائیت در دوره‌ی پهلوی اول ... **Error! Bookmark not defined.**
1. سیاست مذهبی رضاخان: **Error! Bookmark not defined.**
- 1-1. رضاشاه همچون بهائیان مخالف روحانیت شیعه: **Error! Bookmark not defined.**
- 2-1. رفتارهای مذهبی رضاشاه در مسیر اعتقادات بهائیان: **Error! Bookmark not defined.**
- 3-1. کشف حجاب **Error! Bookmark not defined.**
2. رضاه شاه، بهائیت و مقابله با عالمان شیعی: **Error! Bookmark not defined.**
- 1-2. روحانیت در مواجهه با رضاشاه **Error! Bookmark not defined.**
- 2-2. اهداف مخالفت با علماء از بهائیت تا رضاه شاه: **Error! Bookmark not defined.**
- 1-2-2. رواج سکولاریزم و اباحیگری **Error! Bookmark not defined.**
- 2-2-2. شکست اقتدار ملی و دینی **Error! Bookmark not defined.**
- 3-2-2. حذف دین از زندگی مردم **Error! Bookmark not defined.**
- 4-2-2. غلبه فرهنگ پذیرش ظلم و حکومت جائر **Error! Bookmark not defined.**
- 5-2-2. جدایی دین از سیاست **Error! Bookmark not defined.**
- 3-2. مقابله مستقیم با روحانیت سیاست فرهنگی بهائیان و رضاخان: **Error! Bookmark not defined.**
- پیوستها: **Error! Bookmark not defined.**
- ارجاعات فصل پنجم: **Error! Bookmark not defined.**
- نتیجه
- گیری: **Error!**
- Bookmark not defined.**
- منابع:
- Error! Bookmark not defined.**

مقدمه

طرح تفصیلی پژوهش

بیان مسأله: تشریح ابعاد و حدود مسأله و معرفی دقیق آن، بیان جنبه های مجهول و مبهم و

تغییرهای مربوط به پرسش های تحقیق

بهائیت فرقه ای با گرایشات دینی و سیاسی بوده که با توجه به شرائط اجتماعی جامعه عصر قاجار در جامعه ایرانی نمودار شد. این فرقه متأثر از شیخیه و ادامه این فرقه بوده که بی تردید از دل جامعه شیعی برآمده و با خلق عقاید خاصی توانست برای خود طرفدارانی پیدا کند. بهائیت در ابتدا بوسیله علی محمد باب و با شعار ارتباط با امام زمان شکل گرفته و به تدریج دچار افکار خرافه و انحرافی گردیده تا جایی که برخی از رهبران بهایی ادعای الوهیت نموده اند. به دلیل وضعیت خاص حاکم بر جامعه ایرانی در عهد قاجار و در ادامه دوره پهلوی، این فرقه توانست در میان بخش بسیار اندکی از مردم نفوذ کند. و البته اگرچه در دوره قاجار باب اعدام گشته اما در دوره پهلوی، برخی از ارکان حکومت از اعضا و یا متمایلان به این فرقه بوده اند. دوره پهلوی اول، زمان انتقال قدرت از قاجار به سلسله ایست که بی تردید با مساعدت عوامل خارجی به قدرت رسید. به نقل تاریخ نویسان رضاشاه محصول عوامل اجتماعی، سیاسی و فرهنگی داخل و یک سری تحولات خارجی بوده که توانست با استفاده این عوامل به قدرت برسد. عدم همراهی علما و روحانیت شیعه با رضا شاه باعث نوعی بی اعتمادی میان ایشان و روحانیت و در نتیجه توهین به روحانیت گردید. اثر این بی اعتمادی در توجه رضا شاه به بهائیان مشخص می باشد. با افزایش اقتدار دولت در دوره پهلوی و متقابلاً تضعیف اقتدار روحانیت با عنوان یک نهاد دینی، زمینه حضور روشنفکران و کارگزاران غیر دینی من جمله

بهائیان فراهم گردید. در این نوشته تلاش خواهد شد تا به میزان نقش و جایگاه بهائیان در این دوره پرداخته شود.

اهمیت و فایده آن : ذکر فواید علمی یا کاربردی

بهائیت از بدو شکل گیری در دوره قاجار تا کنون، همواره برای جامعه اسلامی و شیعی مشکل ساز بوده و علاوه بر عقاید بی هوده، به دلیل عداوت با ایران و اسلام، مورد حمایت عوامل خارجی بوده و هستند. بررسی میزان نقش این فرقه در دولت پهلوی با عنایت به اینکه رضا شاه با تکیه بر عوامل خارجی به قدرت رسیده بود قابل توجه بوده و می تواند مفید باشد. از دیگر فواید این تحقیق می توان به درک صحیح جامعه از چگونگی ارتباط میان رضاشاه، بهائیت و عوامل دیگر در مقابله با نهاد روحانیت اشاره کرد. نتیجه این تحقیق می تواند برای نسل جوان که در پی آگاهی از این فرقه می باشند موثر باشد.

سابقه تحقیق : ذکر سابقه دیدگاه ها و مهمترین تحقیقات (کتاب، پایان نامه، مقاله) در

زمینه موضوع و بیان کمبودها و اشکالات آنها

اگر چه در باره فرقه بهائیت تا کنون مقالات و کتب متعددی به نگارش در آمده است، اما تا کنون نوشته قابل توجه و مبسوطی در باره عنوان انتخابی مکتوب نگردیده است.

اهداف تحقیق : شامل اهداف علمی، کاربردی و ضرورت های خاص انجام تحقیق

هدف از انجام این تحقیق فهم این نکات می باشد:

1- بررسی میزان ارتباط بهائیت با عناصر قدرت در دوره رضاخان

2- بررسی چگونگی نفوذ عناصر فرقه بهائیت در حاکمیت پهلوی.

سوالات (اصلی و فرعی) تحقیق :

سوال اصلی :

نقش سیاسی و فرهنگی بهائیت در دوره پهلوی اول چگونه بوده است؟

سوالات فرعی :

1- فرقه بهائیت از آغاز تا دوره پهلوی چه وضعیتی داشته است ؟

2- ساختار سیاسی و فرهنگی حاکمیت پهلوی اول چگونه بوده است ؟

3- نقش فرهنگی بهائیت در دوره پهلوی اول چگونه بوده است ؟

4- نقش سیاسی بهائیت در دوره پهلوی اول چگونه بوده است ؟

فرضیه های تحقیق :

بهائیت به عنوان فرقه ای با گرایشات دینی و ماهیت سیاسی و مذهبی، توانست با همکاری عوامل

داخلی و خارجی در دوره پهلوی اول ایفای نقش نموده و از جایگاهی برخوردار گردد . به دلیل نگاه

ضد شیعی رضا شاه بهائیان مورد توجه وی بودند .

پیش فرض های تحقیق:

1- بهائیت در عصر قاجاریه و با حمایت عناصر خارجی شکل گرفت

2- بهائیت محصول فضای حاکم بر جامعه ایرانی عصر قاجاریه بوده است .

3- دولت پهلوی اول با مساعدت دول اجنبی و با گرایشات ضد شیعی به قدرت رسیده ولذا

رابطه مناسبی بین ایشان و علمای شیعه نبوده است .

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات :

تحلیلی تاریخی

سازمان دهی تحقیق:

الف : مقدمه (طرح تفصیلی)

ب : شکل گیری بهائیت

ج : ساختار سیاسی و فرهنگی پهلوی اول

د : نقش سیاسی بهائیان در دوره پهلوی اول

ه : نقش فرهنگی بهائیان در دوره پهلوی اول

